

Toldbodens nye dronning – den danske kolonialismes im/materielle aftryk

AF EMILIE PAASKE DRACHMANN

SLAGMARK #75
SIDER: 45-58

I 2017 markeres 100-året for salget af De Dansk-Vestindiske Øer til USA. Et århundrede efter salget og over 150 år efter slaveriets ophør på øerne findes der i Danmark stadig ingen mindesmærker for denne del af vores nationale historie. Dette har været genstand for stor debat i efteråret 2016, hvor det blev offentliggjort, at Danmark i 2017 vil modtage en folkegave fra indbyggerne i den tidligere koloni. Gaven består af en statue med navnet *Freedom* samt to buste: en af Moses "Buddhoe" Gottlieb, lederen af det oprør, der i 1848 førte til slavernes frihed, og en af journalisten og fagforeningsmanden David Hamilton Jackson (Benner, 2016). I denne artikel er fokus dog på et andet potentielt mindesmærke, der blev foreslået af billedkunstneren Jeannette Ehlers allerede i 2015 (Rothstein, 2015). Ehlers foreslog at rejse en statue af oprørslederen Mary Thomas, også kendt som Queen Mary, foran Det Vestindiske Pakhus på Toldboden i København.

Selvom der altså indtil nu ikke har været nogle officielle mindesmærker til at minde danskerne om deres transatlantiske historie, findes der i Danmark aftryk af den koloniale fortid, som har indflydelse på, hvordan vi erindrer denne del af danmarkshistorien. Denne artikel beskæftiger sig med to forskellige slags aftryk. Den første slags er de materielle aftryk fra den danske koloniale historie. Disse aftryk har jeg valgt at betegne *direkte aftryk*, og kategorien dækker over eksempelvis bygninger og palæer, der er opført som en direkte konsekvens af pengetilstrømningen fra den danske koloniale handel. Den anden type er aftryk har jeg valgt at betegne

afledte aftryk. Med dette udtryk henvises til senere kulturelle repræsentationer af perioden og dens personer.

Denne artikel tager udgangspunkt i Jan og Aleida Assmanns forståelse af kollektiv erindring som en konstant udvælgelses- og forhandlingsproces. Hos Jan Assmann dækker begrebet kollektiv erindring over to slags erindringer: Den kommunikative erindring er en ikke-institutionaliseret og hverdagsnær erindringsudveksling, som ikke strækker sig meget mere end 80 år eller omtrent en livstid tilbage i tiden; den kulturelle erindring kan derimod strække sig langt tilbage i fortiden, hvor den fikses omkring specifikke datoer, begivenheder eller personer. Ifølge Aleida Assmann er det glemslen og ikke erindringen, der er normen i et samfund. Erindring kræver en særlig indsats, hvor nogle genstande eller fortællinger vurderes at være vigtigere end andre – de bliver med andre ord kanoniseret. Denne kanonisering sker i høj grad fra et nutidigt perspektiv: den kollektive erindring kan f.eks. bruges til at understøtte et samfunds kollektive identitet ved konstant at reproducere de fortællinger, der definerer denne identitet. Foruden den kulturelle erindringskanon arbejder Aleida Assmann også med et begreb om den kulturelle erindringsarkiv. Arkivet består af en “amorf masse” af ubenyttede og uinkorporerede erindringer” (A. Assmann, 2011, s. 125), der endnu ikke er sat ind i en betydningsgivende ramme. De er åbne for at blive draget ind i nye kontekster og rummer derfor et potentiale til at tolke historien på en anden måde (J. Assmann, 2008; A. Assmann, 2008).

Med Jan og Aleida Assmanns blik for den kollektive erindrings forskellige lag kan vi forstå kollektiv erindring som en dynamisk udvælgelse, fortolkning og betydningstilskrivning af fortiden. Den kollektive erindring om den danske slavehandel er ikke fastfrosset i tid, men kan forandre sig i takt med nutidens behov og ændringer i de magt- og videnshierarkier, som afgør, hvem der har mulighed for at definere og institutionalisere samfundets kulturelle erindring.

I denne artikel skal det handle om de førnævnte koloniale aftryk. Gennem analysen af de forskellige eksisterende aftryk vil det blive tydeligt, hvordan disse med historiefilosoffen Eelco Runias ord fungerer som den koloniale fortids tilstedevær i nutiden. Ifølge Runia fordrer dette tilstedevær, at vi reproducerer datidens koloniale hierarki, selvom det strider mod vores danske selvforståelse i dag. I denne forbindelse markerer Ehlers’ foreslåede mindesmærke et brud med og en udfordring af den indgroede fortælling om kolonitiden.

DET DIREKTE AFTRYK: VESTINDISK PAKHUS

Anden halvdel af 1700-tallet var en økonomisk indbringende periode for Danmark. Landet profiterede af at være neutral handelspartner i et Europa, der var præget af konflikter mellem tidens stormagter. På grund af den danske neutralitet kunne varer produceret på de dansk-vestindiske øer afsættes til begge sider i de verserende europæiske konflikter, og København blev et centrum for handlen med koloniale varer (Gøbel, 2011, s. 145). Perioden blev allerede i samtiden kendt som den florisante handelsperiode. Det var i denne periode, at bydelen Frederiksstaden i København, blev opført. Bydelen er kendetegnet ved de mange palæer, som storkøbmandene og adelen byggede til sig selv, samt de mange pakhuse, hvor varerne fra handlen blev opbevaret. Kvarteret kan derfor ses som et af de markante materielle aftryk, som den danske kolonialisme har sat i det københavnske gadebillede.

Et af disse pakhuse er Det Vestindiske Pakhus på Toldboden i København. Pakhuset er et stort bygningsværk i syv etager, der ligger direkte ned til havnekajen. Huset blev tegnet af arkitekten C. F. Harsdorff og opført for det statslige handelskompagni Vestindisk Handelsselskab i 1780-81 til opbevaring af varer fra de dansk-vestindiske øer (Bruun, 1901, s. 486). I dag huser pakhuset Den Kgl. Afstøbningssamling, som er en underafdeling af Statens Museum for Kunst. Som hjemmesiden for Afstøbningssamlingen lakonisk påpeger, blev huset "bygget til at rumme rom og sukker produceret af sorte slaver. Nu rummer det den hvide mands yndlings-skulpturer udført i hvid gips."¹ Pakhusets skiftende funktioner kan aflæses allerede ved betragtning af bygningen udefra. En stor afstøbning af Michelangelos davidstatue, besøgsindgangen med glasdør samt et banner med Statens Museum for Kunsts logo, der hænger ud fra facaden fortæller historien om bygningen som udstillingssted. Bygningens massive størrelse og tårnet, hvorfra de koloniale varer blev hejst op fra kajen og lodset ind i pakhuset, vidner derimod om bygningens oprindelige funktion som opbevaringsrum for kolonivarer.

Med inspiration fra den tyske arkitekturteoretiker Andreas Huyssen kan man beskrive pakhuset som en palimpsest, hvis indhold eller funktion gang på gang er blevet overskrevet, og hvor hver funktion har sat sig som brugsspor og historiske markører i bygningens materialitet (Huyssen, 2003, s. 81). Bygningens fortid som et mørkt og køligt lagerrum for tørvarer er overskrevet med den nuværende funktion

som udstillingsrum, men de materielle spor fra en anden tid er rejst med som en slags blinde passagerer.

AFLEDTE AFTRYK: CHRISTIANSHAVNS GADENAVNE

Hvis man forlader pakhuset og bevæger sig over på den anden side af Københavns havn, kommer man til bydelen Christianshavn. Bydelen blev anlagt af Christian IV i 1618, dels som en forstærkning af befæstningen omkring København, dels som en udvidelse af havnearealet, hvor byens handel kunne finde sted. Kvarteret blev anlagt med købmandsgårde og pakhuse i tæt forbindelse med havneløbet (Lindvald 1984, s. 11ff). Mange købmænd slog sig ned i området, og Christianshavns historie er derfor nært forbundet med den danske handel med kolonierne – både de nordatlantiske og de tropiske. I dag ses aftrykkene fra den koloniale handel stadig i bydelen. Eksempelvis kan man betragte Adellers Gård i Strandgade 22, hvor ejeren af Københavns første slaveskib, rigsadmiralen Cort Adeler, boede, eller man kan se kisterne til adskillige redere og købmænd med forbindelse til slavehandlen i krypten under Christians Kirke.

Disse bygninger kan i lighed med Det Vestindiske Pakhus ses som direkte og samtidige materielle aftryk på bydelen. Men derudover er Christianshavn også kendetegnet ved en anden og senere slags aftryk af kolonialismen, nemlig navngivningen af kvarterets gader efter de skibsværftsejere og købmænd, der tjente penge på trekantshandlen. Disse afledte aftryk kan med medieforsker Bolette Blaagaards udtryk karakteriseres som materialiserede kulturelle erindringer (Blaagaard, 2010, s. 104).

De materialiserede kulturelle erindringer er, ifølge Blaagaard, en del af det sociale imaginære. Det sociale imaginære udgør det kit, der binder subjektet og det sociale sammen, og det fungerer som en slags sammenhængskraft i samfundet. Det formes blandt andet af et samfunds kulturelle erindring, diskurser i pressen, den offentlige sfære mm. og er med til at definere hvilke fortællinger, der giver mening indenfor den sociale ramme. Som Blaagaard skriver: “det er det sociale imaginære, der konstruerer (forvrængede) idéer om en *common sense*; en obskur *selvfølgeliggørelse*, der begrænser udvikling og kritik ved at mystificere spørgsmål.” (Blaagaard, 2010, s. 104). De københavnske gadenavne er altså som afledte aftryk eller materialiserede, kulturelle erindringer med til at påvirke hvilke fortællinger, der giver mening i da-

gens Danmark. På den anden side er det også vigtigt at huske, at det sociale imaginære er en dynamisk og fleksibel størrelse, der er til konstant forhandling. Vores fysiske omgivelser og det sociale imaginære former og bliver formet af hinanden i en konstant vekselvirkning.

Christianshavn er fyldt med sådanne materialiserede, kulturelle erindringer om de skibsværftere og købmænd, som var involverede i den danske slavehandel. Eksempelvis er Andreas Bjørns Gade opkaldt efter købmanden Andreas Bjørn (1703-1750), som bl.a. var medstifter af Det almindelige Handelskompagni, der købte slaver på Guldkysten, fragtede dem over Atlanten og solgte dem i Vestindien. Wildersgade har sit navn fra Carl Wilder (1698-1765) og hans søn Lars Wilder (1738-1810), på hvis værft der blev bygget skibe til trekantshandlen. Navngivningen af Christianshavns gader peger på et mønster, hvor kun hvide danske borgere og ikke afrocaribiske slaver får opkaldt gader efter sig. Selvom ikke alle umiddelbart vil kunne genkende disse navne og historien bag, kan de ses som et udtryk for de hierarkier, som ifølge Jan og Aleida Assmann altid er på spil i et lands kollektive erindring. Magten til at materialisere og institutionalisere den kulturelle erindring og dermed definere den nationale erindringskanon har i Danmark alene ligget på den tidligere kolonimagts side. Det kommer til udtryk i de afledte koloniale aftryk, som vi stadig kan se den dag i dag.

FRA MATERIALITET TIL DISKURS OG TILBAGE IGEN

Både i forskningen og i den offentlige debat er den danske deltagelse i den transatlantiske slavehandel blevet beskrevet som fraværende i den nationale kollektive erindring (Blaagaard, 2010, s. 109).² Men nøjagtig som både de direkte og indirekte materielle aftryk er tilstede i det københavnske gadebillede, således er også erindringer om den danske kolonialisme tilstedeværende. Den har blot af forskellige årsager, som vil blive beskrevet nedenfor, fået lov at udvikle sig til en særlig form, hvor fokus ligger på de hvide mænds store gerninger. Denne form har antropologen Karen Fog Olwig identificeret som et patriotisk narrativ. Olwig opsummerer denne fortælling således:

at danskerne har haft en fortid som driftige og handlekraftige mennesker, og at Danmark således har gjort sig bemærket i den store verden på linie med andre verdensmagter. Denne fremdrift

vendtes imidlertid til økonomisk nedgang og tab af kolonierne, efter at Peter von Scholten i 1848 frigav slaverne. Danskerne blev frataget deres position blandt kolonimagterne på grund af en human gerning, og storhed blev afløst af storsindethed. Det økonomiske og magtpolitiske tab blev erstattet af en menneskelig og moralsk sejr (Olwig, 1994, s. 169).

Narrativet tager altså udgangspunkt i en nutidig dansk værdi om lighed, som projiceres tilbage i historien og former erindringen, så den passer ind i den nutidige danske selvforståelse. I Danmark har vi ikke en stor gruppe af efterkommere af de tidligere koloniale undersåtter, og derfor har det patriotiske narrativ fået lov at dominere i en sådan grad, at det er blevet til en fasttømret skabelon, der ikke sættes spørgsmålstegn ved. Narrativet siger dermed mere om dansk kulturel identitet og selvforståelse i dag end om den faktiske dansk-vestindiske fortid (Olwig, 2003, s. 210ff). Olwig argumenterer altså for, at man ikke kan tale om et decideret fravær af viden om den koloniale fortid, men nærmere om at erindringen om denne tid har udviklet sig til en særegen og selektiv form på grund af manglende kritiske mod-narrativer. Det er karakteristisk for det danske patriotiske narrativ, at denne måde at opfatte historien på medfører et fokus på den hvide minoritetsbefolkning fremfor den sorte og farvede majoritet som f.eks., når slaveriets ophør ses som Peter von Scholtens personlige og uegennyttige beslutning fremfor et resultat af en modstandskamp blandt den sorte slavebefolkning. Dette fokus på de hvide mænd som de eneste væsentlige aktører i historien afspejles i de materialiserede kulturelle erindringer som eksempelvis de københavnske gadenavne eller på Nationalmuseets hjemmeside, hvor det patriotiske narrativ uden videre reproduceres. På museets hjemmeside præsenteres enevælden som "perioden, hvor foretagsomme handelsfolk med støtte fra kongemagten kunne tjene formuer på den indbringende trekantandel mellem Danmark, Afrika og Dansk Vestindien." ("Enevælden (år 1660-1848)", u.å.) Her bliver det i overordentlig grad tydeligt, hvem der betragtes som aktive subjekter med magt til at påvirke historiens gang og hvem, der end ikke bliver repræsenteret i den selv samme historie.

Olwigs ene artikel er fra 1994, og nævner derfor ikke, at det patriotiske narrativ i de seneste år er blevet udfordret fra flere kanter. Et eksempel på en sådan udfordring er kommet fra ngo'en African-Caribbean Reparations and Resettlement Alliance (ACRRA), der siden 2005 har arbejdet for forsoning og en øget bevidsthed om den dansk-vestindiske fortid (Nonbo Andersen, 2017). Med Jan og Aleida

Assmanns magt- og videnshierarkier i mente må man dog konstatere, at udfordrignernes succes også er et spørgsmål om proportioner. Nationalmuseet har magt og mulighed for at tale til en større dansk offentlighed end en caribisk organisation som ACRRA, og museet har dermed også en større indflydelse på den danske kollektive erindring.

De afledte materielle aftryk fra kolonitiden reproducerer altså konstant de magtstrukturer, der var gældende på de dansk-vestindiske øer samt idéen om, at kun hvide (mænd) kan drive historien fremad. Den fratagelse af identitet, som afrikanerne blev udsat for, når de blev solgt som slaver og fragtet til Den Nye Verden, gentages i den manglende repræsentation, de har i det københavnske gadebillede og i Nationalmuseets historieskrivning om kolonitiden.

Idéhistoriker Astrid Nonbo Andersen har vist, hvordan den danske historieskrivning siden 1800-tallet "har taget udgangspunkt i Danmark som det sted, der bebos af det folk, der taler dansk" (Nonbo Andersen, 2010, s. 85). Den vestindiske historie (og de øvrige tidligere danske koloniers historie) er dermed blevet udgrænset fra den danske historieskrivning. Historieskrivningen og den kollektive erindring står følgelig i et dialektisk forhold til hinanden: historievidenskaben påvirker den kollektive erindring, når kolonierne udgrænses fra den danske historieskrivning og dermed også af den kollektive erindring. Men bevægelsen går også den anden vej: når fortiden erindres som de hvide mænds patriotiske og humane gerninger f.eks. gennem rejsningen af monumenter eller navngivningen af gader til deres ære, så spiller det ind i det sociale imaginære. De bevirker, at denne fortælling bliver set som mere legitim end andre, og den har dermed større sandsynlighed for at blive en del af den nationale historieskrivning. Med Judith Butlers ord sker der dermed en citering af en citering af en citering (Butler, 1993, s. 12ff), som gør, at erindringen og historieskrivningen om den danske koloniale fortid samler sig om den narrative struktur, som Olwig og Nonbo Andersen har identificeret. Med Blaagaards ord får historieskrivningens skævvridning dermed lov at leve videre som en "strukturel fortsættelse af fortidige overtrædelser" (Blaagaard & Andreassen, 2012, s. 89).

I sidste del af artiklen skal det handle om et muligt nyt aftryk, et forslag, fremført af billedkunstneren Jeannette Ehlers, til et mindesmærke for den dansk-vestindiske historie, der har potentialet til at udfordre det patriotiske narrativ og sikre en mere balanceret erindring af den danske koloniale historie.

DET POTENTIELLE AFTRYK: QUEEN MARY

Som nævnt findes der i Danmark i skrivende stund endnu ingen materialiserede kulturelle erindringer af den sorte slavebefolkning på De Dansk-Vestindiske Øer. Dette har billedkunstneren Jeannette Ehlers et ønske om at rette op på. Hun har derfor på eget initiativ lavet et forslag til et monument med arbejdstitlen *Queen Mary*, der ifølge kunstnerens egen motivationsskrivelse skal "minde os om vores transatlantiske arv" og "hylde de millioner af slavegjorte afrikanere, der sled sig ihjel som følge af opbygningen af Den Moderne Verden."³

Monumentet er en ca. 7 meter høj irret bronzeskulptur på en sokkel, der skal placeres på Toldboden foran Det Vestindiske Pakhus. Skulpturen forestiller en slank, ung sort kvinde, der sidder i en stol med et stort ryglæn, som står i en cirkel bag hendes ryg. I venstre hånd holder hun skæftet til en pisk, og piskesnerten går i en blød bue foran hendes krop over til den højre hånd, som holder fast i den anden ende. Hun bærer et klæde, der dækker hendes overkrop som en slags korsage, mens benene er bare. På hovedet har hun en beklædning, der i form minder om den ægyptiske dronning Nefertitis krone, men som er mere ujævn i kanterne. Hun ser bestemt lige frem for sig. Kvinden giver et indtryk af magt og styrke i kraft af sin størrelse og sin placering oppe på soklen. Hun ser afslappet ud på grund af placeringen i stolen, men samtidig giver pishen og det stålsatte, ligefremme blik indtrykket af en vilje til aggression. Hun sidder ikke og kigger forlegent ned eller væk – hun ser direkte frem mod sin imaginære modstander.

Ehlers har valgt at give statuen arbejdstitlen *Queen Mary* efter den virkelige person Mary Thomas, der levede på de dansk-vestindiske øer i 1800-tallet. Mary Thomas var sammen med to andre kvinder med til at lede et oprør blandt de sorte markarbejdere på St. Croix i 1878 (Marsh, 1981, s. 343).⁴ Oprøret fandt sted 30 år efter slaveriets ophør, men de sorte og farvedes arbejdsforhold var ikke blevet forbedret væsentligt i mellemtiden. På den såkaldte skiftedag - den eneste dag, hvor det var tilladt for markarbejderne at skifte plantage – udbrød der i 1878 et oprør blandt arbejderne. I løbet af oprøret mistede 87 personer livet: tre af dem var hvide, resten var sorte og farvede markarbejdere. De tre kvinder, der efter oprøret blev kendt som *queens*, blev alle dømt til døden for deres engagement i oprøret. Efterfølgende blev de dog benådet og sendt til kvindefængslet på Christianshavn i København. Efter omkring fem år i København blev Queen Mary sendt tilbage til St. Croix

for at afsone resten af sin straf der (Hoxcer Jensen, 1998, s. 135; Marsh, 1981, s. 344).

Valget af statueformen og den irrede bronze som materiale er begge traditionelle virkemidler, der tilhører et klassisk formsprog. Statuen bryder dog med traditionen i sit indhold og budskab. Den forestiller ikke en konge, militærmand eller anden prominent og magtfuld, mandlig person, men derimod en arbejdende, sort kvinde, der i sin levetid befandt sig i periferien af samfundet netop på grund af sin hudfarve og sit køn. Statuen er samfundskritisk fremfor samfundsbevarende. Den skal ses som en hyldest til modstanden eller modmagten. Den repræsenterer hverken det daværende eller nuværende officielle Danmark, men giver plads til en af dem, der normalt ikke ville få en statue rejst af sig. Fremfor at understrege en homogen, dansk national identitet giver den et bud på en heterogen forståelse af danskhed og den danske historie – Queen Mary er også en kvinde fra den danske historie, selv om hun ikke ligner de moder-danmark-figurer, som udgør langt hovedparten af de skulpterede kvinder i Danmark (Haakonsen, 2015, s. 30).⁵ Hun repræsenterer flere hidtil usynliggjorte grupper i den danske historie, nemlig kvinderne, arbejderne og de sorte. Statuen leger altså med konventionerne – den benytter sig af magtens billedsprog til at vise styrken hos de tilsyneladende magtesløse og undertrykte.

Statuen repræsenterer en omvæltning af det hierarki, som de materielle aftryk og det patriotiske narrativ om kolonitiden opretholder. Mindeskulpturen *Queen Mary* er dermed en skulptur, der gør brug af omvendingen til at synliggøre normen. En sort kvinde placeret på en piedestal og ovenikøbet med titel af dronning vil stikke ud i det københavnske gadebillede. Den vil være i stand til at synliggøre den ulighed, som vi ellers ikke lægger mærke til, som f.eks. at 98 procent af mindesmærker over navngivne personer i Danmark forestiller mænd,⁶ og at denne skævhed reflekteres i vores nationale historieskrivning, der tager udgangspunkt i de hvide danske mænds gerninger. Ved at vise en sort kvinde, der var en aktiv medspiller i den dansk-vestindiske historie, udfordrer statuen det narrativ, som den kollektive danske erindring om Dansk Vestindien er struktureret omkring.

FORTIDENS TILSTEDEVÆR I NUTIDEN

Ifølge den amerikanske mediesociolog Michael Schudson sætter en given fortid altid nogle begrænsninger for, hvordan eftertiden kan erindre den (Schudson, 1989, s. 107f). En af disse begrænsninger er den specifikke fortids konsekvenser for nutiden

eller dens aftryk, om man vil. Pakhuset og det københavnske gadebilledes opretholdelse af et koloniale magthierarki kan ses som sådanne konsekvenser i nutiden, men alligevel har erindringen om den danske slavehandel kunnet udvikle sig til det særlige patriotiske narrativ, hvor kolonihistorien ikke bevidst er blevet glemt, men i hvert fald er blevet udgrænset fra danmarkshistorien. Dette narrativ har kunnet opretholde sin betydning så længe, det gav mening i en nutidig sammenhæng, dvs. så længe det blev anset som relevant for den nutidige danske identitet. I 1800-tallets Danmark var behovet at skabe en samlende national fortælling, hvor territoriale tab blev vekslet til moralsk vinding. Samtidig med denne bevægelse blev forståelsen af Danmark som de dansktalendes hjem grundlagt, og den koloniale historie blev dermed henvist til en rolle som en eksotisk arena for de dristige danske handelsfolks gerninger.

På trods af denne udgrænsning af den koloniale historie er det som om, den bliver ved at dukke op til overfladen. At kolonifortiden ikke er fuldstændigt glemt, kan blandt andet ses i de kritiske reaktioner, der kom efter afløsningen af Nationalmuseets udstilling, hvor afløsningen bl.a. i et læserbrev blev kaldt "dybt kritisabel" (Bjørn, 2015), og hvor museet blev anklaget for at "svigte sit ansvar" (Mordhorst, 2015). Nonbo Andersen viser, at det først er i løbet af de sidste 30 år, at danske historikere er begyndt at interessere sig for de mennesker, som Danmark koloniserede (Nonbo Andersen, 2017). Dette kan skyldes, at Danmark i samme periode er gået fra at være et forholdsvist homogent samfund til være mere multikulturelt (Schmidt, 2015). Som etnologen Lene Otto har skrevet, så medfører store samfundsmæssige forandringer altid et erindringsarbejde, hvor nye identiteter og en ny fælles erindring om fortiden skal skabes (Otto, 2009, s. 147). I det danske samfund foregår der som følge af disse ændringer i befolkningen en kamp om den danske identitet, som f.eks. udspilles gennem debatter om en danmarkskanon og hashtags på de sociale medier som *#danskekvinderkommeriallefårver*. Da identitet og erindring er tæt forbundne, kommer denne kamp om identitet til at inkludere en kamp om den kollektive erindring. Nye grupper i samfundet udfordrer det patriotiske narrativ, der hidtil har været gældende for den danske koloniale fortid, både på baggrund af nogle interne udviklinger i Danmark, men også som del af en international tendens, hvor eksempelvis *Black Lives Matter* sætter fokus på, hvordan der stadig gøres forskel på hvide og sorte liv. Denne kamp om erindringen vil formentlig kun intensiveres i løbet af 2017 i forbindelse med 100-årsmarkeringen for salget

af de dansk-vestindiske øer.

Historiefilosoffen Eelco Runia argumenterer for, at den fortid, der ikke er tilskrevet en betydning, men blot er tilstede i nutiden som en slags blind passager, kan komme til at tage kontrollen over os (Runia, 2006b, s. 315). Men selvom fortiden – her eksemplificeret ved Det Vestindiske Pakhus og de københavnske gadenavne – er tilstede iblandt os, er det ikke altid, vi lægger mærke til den. Runia beskriver, hvordan fortiden “befinder sig lige foran os, men på steder der falder sammen med vores blinde vinkler. Tilstedevær kan forblive ubemærket, ikke fordi det er gemt af vejen, men fordi det er sammenfaldende med vores kultur” (Runia, 2006a, s. 53).⁷ Den danske koloniale fortid er tilstede for øjnene af os i form af Det Vestindiske Pakhus og de københavnske gadenavne, men også som en af de historiske baggrunde for vores kultur i dag. Men med Runias ord er det netop derfor, vi ikke ænser denne fortids tilstedevær: fordi den er en del af vores kultur (Runia, 2006b, s. 315). Fortidens tilstedevær bringer os til at gå imod vores værdier om alle menneskers ligeværd, når vi konstant reproducerer et verdensbillede, hvor hvide er aktive og navngivne, mens sorte er passive og identitetsløse.

Runia argumenterer altså for, at vi bliver ved at reproducere den fortid, der endnu ikke er tillagt betydning i den overordnede nationale fortælling (Runia, 2006b, s. 316). Men måske kan man sige, at problemet ikke er, at den dansk-vestindiske fortid ikke er blevet tillagt betydning. Problemet er snarere, at betydningen ikke længere ses som relevant i en nutidig sammenhæng. I Danmark i dag er der et begyndende brud med opfattelsen af historien som de store mænds store gerninger og et behov for at italesætte danskhed som noget andet end lyst hår og blå øjne. Først hvis vi aktivt begynder at tage livtag med denne tolkning eller erindring af fortiden ved f.eks. at rejse statuer som *Queen Mary*, opkalde gader efter de tidligere slaver eller på anden måde sikre disse menneskers kulturelle repræsentation og tillægge dem en betydning i historien, kan vi ifølge Runia begynde at gøre os fri af fortidens magt over os. Ved at placere en sort kvinde på en sokkel og dermed anerkende hendes plads som en del af vores kultur har statuen et potentiale til at synliggøre eftervirkningerne af de koloniale magtstrukturer og dermed hjælpe på vej mod en mere balanceret kulturel repræsentation i det københavnske gadebillede og i erindringen af den danske slavehandel. Jo mere det patriotiske narrativ udfordres både i materialitet og diskurs, jo større mulighed er der for, at en alternativ erindring om slavefortiden kan finde sted.

LITTERATUR

- Adriansen, Inge (2010): *Erindringssteder i Danmark. Monumenter, mindesmærker og mødesteder*. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Assmann, Aleida (2008): Canon and Archive. *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook*, Erll, Astrid & Nünning, Ansgar (red.). Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Assmann, Jan (2008): Communicative and Cultural Memory. *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook*, Erll, Astrid & Nünning, Ansgar (red.). Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Benner, Torben: Gaven fra De Vestindiske Øer. *Politiken*, 2/11-16.
- Bjørn, Anders: Læserbrev: Afløsning af udstilling er dybt kritisabelt. *Politiken*, 4/11-15.
- Blaagaard, Bolette B. (2010): Remembering Nordic Colonialism: Danish Cultural Memory in Journalistic Practice. *Kult* 7.
- Blaagaard, Bolette & Andreassen, Rikke (2012): Disappearing Act: The Forgotten History of Colonialism, Eugenics and Gendered Othering in Denmark. *Teaching "Race" with a Gendered Edge*, Hipfl, Birgitte & Loftsdóttir, Kristín (red.). Budapest/New York: Central European University Press.
- Bruun, Carl (1901): *Kjøbenhavn, Del III*, København: Thiele.
- Butler, Judith (1993): *Bodies that Matter. On the discursive limits of "sex"*. New York/London: Routledge.
- Christensen, Jakob Dybdal: Debat: Slavemonument. *Weekendavisen*, 4/4-14
- Drachmann, Emilie Paaske (2016): *Omvendingens dronning. En analyse af et erindringsmonument*, kandidatspeciale, Institut for Kulturvidenskaber, Syddansk Universitet.
- Gøbel, Erik (2011): Danish Shipping Along the Triangular Route, 1671-1802: voyages and conditions on board. *Scandinavian Journal of History* 36(2).
- Haakonsen, Mette (2015): At mærke tiden. Introduktion til senmoderne mindesmærker. *Magt minder mennesker, mindesmærker i dag*, Manly, Anna Louise (red.). Køge: KØS Museet for kunst i det offentlige rum.
- Hoxcer Jensen, Peter (1998): *From serfdom to fireburn and strike - the history of black labor in the Danish West Indies 1848-1916*, Antilles Press, Christiansted.
- Huyssen, Andreas (2003): *Present Pasts. Urban palimpsests and the politics of memory*. Stanford: Stanford University Press.
- Linvald, Steffen (1984): *Christianshavn. Købstaden i hovedstaden*, Medigrafik A/S, København.

- Lyngbye, Cecilie Selma: - Jeg savner lidt højere til loftet. *Fyens Stiftstidende*, 27/9-15.
- Marsh, Clifton E. (1981): A Socio-Historical Analysis of the Labor Revolt of 1878 in the Danish West Indies. *Phylon* 42(4).
- Mordhorst, Camilla (2009): Museer, materialitet og tilstedevær. *Materialiseringer. Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Damsholt, Tine, Simonsen, Dorthe Gert & Mordhorst, Camilla (red.): Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Mordhorst, Camilla: SVAR PÅ TILTALE: 'Vi vil digitalisere Dansk Vestindien'. *Information* 6/11-15.
- Munk-Petersen, Trine: 'Vi skal vise begge sider af mønten'. *Berlingske* (e-avis), 25/11-25.
- Nonbo Andersen, Astrid (2010): Vore gamle tropekolonier..? Tropekolonierne som danske erindringssteder. i *Slagmark* 57.
- Nonbo Andersen, Astrid (2017): *Ingen undskyldning – Erindringer om Dansk Vestindien og erstatninger for slaveriet*. København: Gyldendal.
- Olwig, Karen Fog (1994): Et 'Gyldent minde'? Tropiske troper i dansk identitet. *Komplekse liv. Kulturel mangfoldighed i Danmark*, Liep, John & Olwig, Karen Fog (red.). København: Akademisk Forlag.
- Olwig, Karen Fog (2003): Narrating deglobalization: Danish perceptions of a lost empire. *Global Networks* 3(3).
- Otto, Lene (2009): Kommunismens ubekvemme kulturarv. Kamp, karneval og kontemplation. *Materialiseringer. Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Damsholt, Tine, Simonsen, Dorthe Gert & Mordhorst, Camilla (red.). Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Rasmussen, Anita Brask: Slavernes historie kom aldrig til København. *Information* 18/12-15.
- Rothstein, Klaus: Et monument for slaverne. *Weekendavisen* 4/9-15.
- Runia, Eelco (2006a): Presence. *History & Theory* 45 (February).
- Runia, Eelco (2006b): Spots of Time. *History and Theory* 45 (October).
- Schmidt, Garbi (2015): *Nørrebro's indvandringshistorie 1885-2010*. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Schudson, Michael (1989): The Present in the Past versus the Past in the Present. *Communications* 11.

NOTER

- 1 *Den Kgl. Afstøbningsamling*. (u.å.). Hentet 27. februar 2017, fra [http://www.smk.dk/besoeg-](http://www.smk.dk/besoeg)

museet/udstillinger/den-kgl-afstøbningssamling/

- 2 For eksempler fra debatten se Christensen (2014), Lyngbye (2015) og Munk-Petersen (2015).
- 3 For en mere fyldestgørende analyse af det foreslåede mindesmærke, se Drachmann (2016).
- 4 I visse kilder bliver der nævnt fire *queens*, men antallet er irrelevant i denne analyses sammenhæng.
- 5 Ifølge Inge Adriansen og Kulturarvsstyrelsens store undersøgelse af danske mindesmærker er kun 2 % af de danske mindesmærker for personer rejst over kvinder (Adriansen 2010, s. 207).
- 6 Tallet er taget fra Inge Adriansens allerede omtalte undersøgelse af danske mindesmærker, som blev foretaget mellem 2000 og 2007. Det er derfor muligt, at fordelingen har ændret sig en smule siden.
- 7 Ordet *tilstedevær* er en oversættelse af Runias begreb *presence*. Ved at bruge *tilstedevær* frem for *nærvær* ønsker jeg at lægge vægt på begrebets rum- og tidslige karakter, men uden at medtage de positive konnotationer, som ordet *nærvær* i højere grad besidder. Hermed lægger jeg mig i forlængelse af Camilla Mordhorsts argumentation for at bruge *tilstedevær* frem for *nærvær* som oversættelse for Runias *presence* (Mordhorst 2009, s. 120).